

”Ja se sama rumba jatkuu aina vaan.”

Kokemuksia päihdeongelmaisten asumisolosta Sodankylän kunnassa

Janette Poikela

Sosiaalialan opinnäytetyö
Yhteisö- ja perusturvatyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Koulutusala

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Janette Poikela
Opinnäytetyön nimi:	”Ja se sama rumba jatkuu aina vaan.” Kokemuksia päihdeongelmaisten asumisoloista Sodankylän kunnassa
Sivuja (joista liitesivuja):	43 (4)
Päiväys:	25.11.2013
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Voitto Kuosmanen & Seija Järvi
<p>Opinnäytetyön kuvaus: Opinnäytetyöni aiheena on päihdeongelmaisten asumisolot Sodankylän kunnassa. Tarkoitukseni on etsiä tietoa tukiasunnoista ja tukiasumispalveluista, sekä tuoda esille päihdeongelmaisten asumiseen liittyviä ongelmia paikallisella tasolla. Pyrin myös ottamaan selvää, millaisia palveluja päihdeongelmaiset itse kaipaavat asunnon hankkimiseen ja säilyttämiseen liittyvissä asioissa. Esittelen Sodankylän ja kerron paikallisista päihdeongelmaisille suunnatuista tukiasumispalveluista.</p> <p>Teoreettiset valinnat: Teoriaosuudessa kerron yleisesti termeistä jotka liittyvät asumiseen ja sen ongelmallisuuden päihdeongelmaisten keskuudessa. Otan selvää erilaisista tukitoimista, joita on olemassa päihdeongelmaisille asunnon säilyttämistä ajatellen sekä rahallisista tuista, joita pienituloisen on mahdollista saada asumiseen liittyen.</p> <p>Metodologiset valinnat: Aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelin kolmea päihdeongelmaista asiakasta sekä joukkoa päihdeongelmaisten kanssa työskenteleviä henkilöitä Sodankylän kunnasta. Aineiston analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysia.</p> <p>Tulokset ja johtopäätökset: Opinnäytteessäni tulin siihen tulokseen, että päihdeongelmainen tarvitsee kunnollisen asunnon, jossa on mahdollisuus omaan tilaan. Kun nämä asiat ovat kunnossa, on myös helpompaa kontrolloida omaa päihteiden käyttöä ja säilyttää elämänhallinta. Sodankylän kunnassa tarvittaisiin sellainen toimija, joka tekisi päihdeongelmaisten kanssa töitä nimenomaan asumiseen sekä asunnon ylläpitoon ja säilyttämiseen liittyvissä asioissa. Olisi tärkeää, että esimerkiksi päihdehoidosta tullessa asiakas pääsisi suoraan tukiasuntoon, joka toimisi hoidonjatkumona. Koska tällaisesta menetelmästä on jo saatu aikaan hyviä tuloksia, tulisi siihen panostaa kunnolla. Myös tukipalveluiden viemistä normaalin asuntokannan luokse tulisi kehittää.</p>	
Asiasanat: päihdeongelmat, tukiasunnot, tuettu asuminen, asunnottomuus, Sodankylä	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Education

Degree programme:	Degree programme in Social Services, Bachelor of Social Services
Author(s):	Janette Poikela
Thesis title:	”Ja se sama rumba jatkuu aina vaan.” Experiences of housing of intoxicant abusers in Sodankylä municipality
Pages (of which appendixes):	43 (4)
Date:	25.11.2013
Thesis instructor(s):	Voitto Kuosmanen & Seija Järvi
<p>Description of thesis:</p> <p>My thesis tells about intoxicant abusers' housing and living conditions in Sodankylä municipality. I also try to find information about substance abusers supported housing and housing services and about housing problems at the local level. In the thesis it gives a voice to intoxicant abusers that need help to find accommodation and to maintain it. I present Sodankylä and tell about local supported housing services that are directed to substance abusers.</p> <p>Theoretical introduction:</p> <p>In the theoretical part I deal with the concepts related to housing and housing problems among intoxicant abusers. I try to find information of sheltered homes and supported housing and about financial support that low-income people can get.</p> <p>Methodological introduction:</p> <p>In the material acquiring i used theme interview. I interviewed three intoxicant abusers and a group of employees, who work with intoxicant abusers daily. The research approach is qualitative, so I analyzed the interviews using the content analysis method.</p> <p>Key results and conclusions:</p> <p>In the thesis I come to the conclusion, that people with intoxicant problems need decent housing where they can have a chance to own private space. When these things are on track, it is possible to control one's own substance use and life management. In Sodankylä municipality there is a need for a worker who works with intoxicant abusers to help them keep their apartments and to guide them to better way of housing. It is important that when people get away from a rehabilitation clinic for substance abusers they have a place where to go and it would work as continuum for the treatment. Because there is already good results of this sheltered home mode, it should be invested in more. Also bringing the support services to normal dwelling stock should be developed.</p>	
Key words: sheltered housing, intoxicant abuse, homelessness, Sodankylä	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
2 TEOREETTISET VALINNAT	8
2.1 Asuminen ja päihteet.....	8
2.2 Asunnottomuus	9
2.3 Asumispalvelut.....	10
2.4 Toimijoita asumisen kentällä	13
2.5 Asumisen rahalliset tuet	16
3 METODOLOGISET VALINNAT	19
3.1 Tutkimuskysymykset	19
3.2 Tutkimusstrategia	19
3.3 Aineistonkeruumenetelmä.....	20
3.4 Sisällönanalyysi	22
3.5 Opinnäytetyön eettisyys	23
4 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	25
4.1 Asumisolot ja puutteellinen asuminen	26
4.2 Asumisen ongelmat	27
4.3 Tukiasunto ja päiväkeskus	29
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	31
6 POHDINTA	34
LÄHTEET.....	37
LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee päihdeongelmaisten asumista Sodankylän kunnassa. Otan selville, mitä ovat päihdeongelmaisille suunnatut asumiseen liittyvät tukipalvelut ja millaista tukea päihdeongelmaiset itse kaipaavat asunnon hankkimiseen ja sen säilyttämiseen liittyvissä asioissa. Aihe kosketti minua, sillä nykyään eletessä nuorisotakuun kulta-aikaa monet palvelut keskitetään lapsille ja nuorille. Tuntuu, että usein päihde- ja mielenterveysongelmaiset tahtovat unohtua siinä sivussa. On toki tärkeää panostaa ennaltaehkäisevään työhön, mutta esimerkiksi päihdeongelmaisten palveluista karsitaan melko reilulla kädellä kunnissa, kun halutaan saada säästöjä aikaan. Aiheen opinnäytetyöhön löysin edellisestä harjoittelupaikastani Lapin Sinisarastus ry:n päihde- ja päiväkeskuksesta. Päiväkeskuksella on käytössään kaksi kunnan osoittamaa tukiasuntoa päihdeongelmaisille, jotka sijaitsevat päiväkeskuksen yhteydessä. Opinnäytetyön tarkoituksena onkin antaa ääni päihdeongelmaisille, jotka tarvitsevat apua asunnon hankkimisessa ja sen säilyttämisessä Sodankylän kunnassa.

Sodankylä on vajaan 9000 asukkaan paikkakunta Lapissa. Kunta on pinta-alaltaan yksi Suomen suurimpia ja kunnassa on kirkonkylän lisäksi sivukyliä jopa 30 kappaletta. (Perustietoa Sodankylästä, Sodankylän kunta, hakupäivä 6.10.2013.) Sodankylä on hiljattain muuttunut muuttotappiollisesta ja työttömyyden piinaamasta kyläpahasesta työllistäväksi ja vetäväksi muuttokohteeksi. Arvatenkin osasyllisenä tähän muutokseen voidaan pitää vahvistunutta kaivosteollisuutta, joka on luonut paljon uusia työpaikkoja, sekä tuonut mukanaan uusia asukkaita paikkakunnalle. Sodankylä tunnetaan myös erityisesti matkailun saralla ja esimerkiksi laskettelukeskus Luosto on matkailijoiden suosima kohde. Kunnassa on myös satsattu vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin rakentamalla uusi liikuntahalli ja panostamalla erilaisiin ulkoilureitteihin.

Kunnan omistuksessa on 787 vuokra-asuntoa, joista reilu 100 sijaitsee sivukylissä (Sodankylän taskutieto, hakupäivä 6.10.2013). Sodankylässä on kärsitty vuokra-asuntojen puutteesta siitä lähtien, kun uusi Kevitsan monimetallikaivos aloitti toimintansa. Muualta tulleita kaivostyöntekijöitä majoilee muun muassa hotelleissa ja majataloissa. Kunnan asuntojonossa on parhaimmillaan ollut yli 100 henkilöä. Uusia asuntoja onkin valmistunut parin viime vuoden sisällä varmaan enemmän kuin viimeisen kymmenen vuoden aikana yhteensä. Asunnottomuutta Sodankylässä ei ilmene, sillä jokaisella on oma paik-

kansa jossain, kuten ystävien tai sukulaisten nurkissa. Esimerkiksi ”postilaatikoissa asuvia”, poste restante – osoitteen omaavia löytyy jonkin verran.

Sodankylässä suurin työllistäjä on kunta itse, mutta hyvänä kakkosena tulee Kevitsan kaivosalue ja varuskunta. Kunnan tarkka asukasmäärä vuonna 2012 oli 8826 henkilöä, joista työvoimaa 3922 henkilöä. Samana vuonna kunnassa oli työttömiä 398 eli työttömyysprosentti oli 10,2 prosenttia työvoimasta. (Perustietoa Sodankylästä, Sodankylän kunta, hakupäivä 6.11.2013.)

Päihdeongelmaisten asuminen Sodankylässä on keskitetty hieman kauemmas ydinasutuksesta kuten Syväjärvelle, joka sijaitsee noin 45 kilometrin päässä keskustasta. Siellä suurin osa päihdeongelmaisista asuu vuokralla yksityisellä vuokranantajalla. Tukiasuntojen lisäksi Sodankylän keskustassa päihdeongelmaisista on asutettu ympäri kylää eri asuinalueille.

Päihdeongelmaisten asema asuntomarkkinoilla on aina ollut äärettömän heikko (Lehtonen & Salonen 2008, 16). Heidän asumistaan leimaa yleensä häiriökäyttäytyminen, jatkuvat muutot sekä asuminen eräänlaisissa kolhooseissa, joissa asuu vuokralaisen lisäksi useampia henkilöitä. Joka paikkakunnalla on yleisesti tiedossa, mille asuinalueille päihdeongelmaisten asuminen on sijoitettu, esimerkiksi Sodankylässä Syväjärvelle, opistelukopakkakunnallani Kemissä taas muun muassa Takajärvelle ja Hepolaan. Päihdeongelmaisten asumista voidaan myös usein kutsua puutteelliseksi niin fyysisesti kuin myös sosiaalisesti ja psyykkisesti. Asunnoissa saattaa olla nimittäin suuria puutteita. Puutteelliseksi asunnoksi voidaan luokitella esimerkiksi asunnot, joissa ei ole peseytymistilaa tai keskuslämmitystä, erittäin puutteelliseksi asunnoksi taas asunnot, joista puuttuu yksikin näistä varusteista: viemäri, vesijohto, lämmin vesi tai WC (Heikkilä 1990, 73). Usein pitkään hoitamattomasta päihdeongelmasta kärsinyt henkilö on jo saattanut unohtaa meille ei-päihdeongelmaisille ihmisille normaalit asumiseen ja elämiseen liittyvät perustarpeet, esimerkiksi kunnan huonekalut sekä ruoanlaitto- ja peseytymismahdollisuudet.

Sodankylässä päihdeongelmaiselle siis yleensä löytyy kunnollinen asunto, mutta asumiseen voi liittyä muita ongelmia. Näihin muihin ongelmiin voidaan lukea muun muassa vaikeudet vuokranmaksussa, asioiden hoitamisessa sekä asunnon ylläpidossa. Minua kiinnosti, miten päihdeongelmaisista voitaisiin tukea näissä ongelmissa ja kuinka pystyt-

täisiin ehkäisemään turhia, usein vuokratilastoista johtuvia häätöjä. Tällä paikkakunnalla on kuitenkin suuri pula vuokra-asunnoista, joten asunnon menettäminen voi olla kohtalokasta. Ainakaan kunnalta ei saa uutta asuntoa ennen kuin edelliset, jopa vuosien takaiset vuokratilastit on hoidettu.

Haastattelen kolmea eri henkilöä asiakasnäkökulmasta koskien asumista, siihen liittyviä ongelmia sekä tukiasuntoja. Asiakasnäkökulman haastattelumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun, jossa kysymykset on valmiiksi teemoiteltu aiempaan ja nykyiseen asumistilaan sekä tukiasuntoon ja tukiasumispalveluihin liittyviin kysymyksiin. Haastattelen myös päihdeongelmaisten kanssa työskenteleviä henkilöitä viranomaisnäkökulmasta ryhmähaastattelun avulla. Kerätyn aineiston analyysia varten käytän sisällönanalyysia, jonka menetelmänä käytän teemoittelua. Tämä vaikuttaa sopivimmalta tavalta analysoida aineisto, sillä opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen.

Teoreettisissa valinnoissa kerron opinnäytetyössä esiintyvistä keskeisistä termeistä ja aukaisen ne. Selitän myös tutkimuskysymykset ja miten aion tutkia niitä, sekä millaista aineistoa tarvitsen niihin vastaamista varten. Opinnäytetyön metodologiset valinnat pitävät sisällään haastattelumenetelmän valinnan ja analyysimenetelmän.

Aineiston analyysi ja tulokset kohdassa kuvaan aineiston analysoimisprosessia sekä syntyneitä tuloksia. Seuraavassa kohdassa tarkastelen taas näiden pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä. Lopuksi kuvailen opinnäytetyöprosessia sekä tuon esiin oman pohdintani aineistoon ja tuloksiin liittyen. Lopussa on mukana myös opinnäytetyössäni käytetyn kirjallisuuden lähteet sekä liitteissä haastatteluissani runkona käyttämäni kysymykset.

2 TEOREETTISET VALINNAT

2.1 Asuminen ja päihteet

Päihteellä tarkoitetaan alkoholijuomia sekä muita päihtymistarkoituksessa käytettäviä aineita (Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41 1:2§). Tässä opinnäytetyössä tarkastelen lähinnä alkoholiongelmasta kärsivien henkilöiden asumisongelmia. Alkoholistiksi määritellään henkilö, jolla on psyykkinen riippuvuus alkoholiin. Psyykkinen riippuvuus ilmenee pakonomaisena haluna saada alkoholia, kykenemättömyys pidättäytyä alkoholista ja runsaan käytön myötä kehittyvä toleranssi. Fyysinen riippuvuus ilmenee taas juomisen katketessa ja vieroitusoireiden syntyessä. Vieroitusoireita voi olla esimerkiksi huonovointisuus ja negatiiviset tunnetilat. (Kiianmaa, hakupäivä 18.11.2013.) Niiden syntyessä alkoholiongelmainen saattaa juoda lisää pitääkseen ikävät olotilat poissa. Vieroituksessa olevan alkoholiriippuvaisen kykenemättömyys olla juomatta johtaa usein juomiskatkoa retkahtamiseen eli juomisen uudelleen aloittamiseen. Tyypillistä alkoholiriippuvuudelle on ihmisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin heikkeneminen. (Kiianmaa, hakupäivä 18.11.2013.) Myös oman elämänhallinnan kadottaminen sekä elämän pyöriminen pelkästään alkoholin ympärillä on melko tyypillistä.

Asuminen ja asunto ovat ihmisen perusoikeuksia ja tarpeita. Asumisen ongelmat eivät synny itsestään, vaan niihin liittyy yleensä myös muita ongelmia. Esimerkiksi yllättävät elämäntilanteen muutokset kuin myös pitkäaikaiset mielenterveys- ja päihdeongelmat voivat järkyttää ihmisen elämänhallintaa. (Lehtonen & Salonen 2008, 10.)

Kunnissa kohtuullisen asumisen turvaamisesta vastuu on asuntoviranomaisilla. Sosiaalihuollon asiakasryhmien asuminen on pyrittävä turvaamaan mahdollisimman pitkälle normaalin asuntopolitiikan keinoin. Vain toissijaisesti ja silloin, kun asumiseen liittyy kiinteästi tuen ja hoidon tarve, asumispalvelut on tarkoituksenmukaista järjestää sosiaalipalveluna. Kohderyhmänä ovat esimerkiksi vanhukset, laitoshoidosta kotiutuvat sekä päihdeongelmaiset. (Aho & Ahvenainen & Salonen 1992, 91.) Sosiaalihuollon erityisesti päihdehuoltoon tarkoitettuja palveluita on juuri esimerkiksi sellainen asumis- tai muu sosiaalipalvelu, joka on nimenomaan tarkoitettu päihteiden ongelmakäyttäjien huoltoon (Aho & Ahvenainen & Salonen 1992, 117-118).

Asuminen omalta osaltaan tekee mahdolliseksi työssäkäynnin, päihteiden käytön hallinnan sekä ihmissuhteiden solmimisen. Nämä asiat taas lisäävät merkittävästi asumisen ongelmattomuutta. Kysymys on elämän mielekkyyden löytämisestä ja perusedellytysten järjestymisestä, joista kumpikaan ei voi korvata toista, mutta jo toisen puuttuminen lisää toisenkin tuhoutumisriskiä. Tästä voimmekin nähdä, miten laajalla toimialueella asumisen tukemisen pitäisi liikkua. (Lehtonen & Salonen 2008, 10.)

Päihteiden käytön vuoksi vuokrat voivat jäädä maksamatta, asunto siivoamatta ja häiriöt lisääntyvät (Lehtonen & Salonen 2008, 11). Asunnottomuus tai sen uhka koskettaakin nykypäivänä erityisesti päihdeongelmista ja mielenterveysongelmista kärsiviä, vapautuvia vankeja, itsenäistyviä nuoria sekä maahanmuuttajia (Lehtonen & Salonen 2008, 20). Päihdeongelmat tavallaan läpäisevät nämä kaikki erityisryhmät, koska päihdeongelmia löytyy niin vapautuvilta vangeilta, mielenterveysongelmaisilta kuin myös itsenäistyviltä nuorilta. Hoitamaton päihdeongelma tekee kaikkien näiden ryhmien kohdalla auttamisen melko mahdottomaksi tuetun asumisen keinoilla. (Lehtonen & Salonen 2008, 35.)

Hoitamaton päihdeongelma melko varmasti ehkäisee niin sanottua normaalia asumista, mutta samoissa määrin asianmukaisen asunnon puuttuminen ehkäisee päihdeongelmasta kuntoutumista. Asunto voi näyttäytyä päihdeongelmaisen kuntoutuspyrkimyksissä maailma, johon tähdätään. Toisaalta se voi yhtä lailla muodostaa lähtökohdan ihmisarvoiselle ja itsenäiselle elämälle. (Lehtonen & Salonen 2008, 20.)

2.2 Asunnottomuus

Asunnottomuus määritellään niin Euroopan maissa kuin myös Suomessa moniulotteiseksi, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä asuntotoimen yhteistyötä vaativaksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Se on ilmiö, joka sisältää useissa eri maissa erilaisia, toisistaan poikkeavia sisältöjä, minkä vuoksi asunnottomien kokonaismäärää on vaikeaa arvioida tai vertailla. (Asunnottomuus ilmiönä, Asuntoensin.fi, hakupäivä 20.11.2013.)

Suomessa asunnottomiksi määritellään ne ihmiset, jotka asuvat ulkona tai ensisuojojissa ja vastaavissa tilapäisasumuksissa, asuntoloissa tai majoitusliikkeissä tilapäisesti asuvat ja erilaisissa laitoksissa, huolto- ja hoitokodeissa asuvat. Lisäksi asunnottomiksi tulki-taan ne vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa, sekä tuttavien ja sukulaisten luona tila-

päisesti asunnon puuttumisen vuoksi majailevat henkilöt. Asunnottomien tilastointi tapahtuu kerran vuodessa Valtion asuntorahaston toimesta kerättävillä kuntalomakkeilla, joiden avulla kartoitetaan marraskuun puolivälin tilannetta. (Lehtonen & Salonen 2008, 23.)

Pääkaupungissamme Helsingissä asunnottomuus on poikennut sekä määrällisesti että laadullisesti muusta Suomesta. Pääkaupungin asunnottomuutta on usein kuvattu tyypilliseksi suurkaupunkiasunnottomuudeksi, jota leimaa erityisesti yksinäisten asunnottomien ja heille osoitettujen asuntoloiden ja muiden yhteismajoituspaikkojen suuri määrä. Ensimmäinen varsinaiseksi yömajaksi kaavailtu rakennus, Helsingin Vieraskoti- ja yömaja ry:n asuntola, otettiin käyttöön vuonna 1893. (Kaakinen 1988, 88.)

2.3 Asumispalvelut

Päihdeongelmallisille suunnatut asumispalvelut voivat olla keskenään melko erilaisia. Niissä vaihtelee usein muun muassa asumisajat ja henkilöstörakenne sekä se millaisia muita palveluja kuntoutujalle on tarjolla, esimerkiksi mahdollisuus ruokailuun päivittäin. Kohderyhmänä ovat yleensä kuitenkin sellaiset päihdeongelmaiset, jotka tarvitsevat ohjausta ja tukea raittiina olemisessa, arjen hallinnassa ja itsenäistymiskehityksessä. (Asumispalvelut päihdeongelmallisille, THL, hakupäivä 11.11.2013.) Asumispalveluiden tarjonta vaihtelee suuresti paikkakunnittain.

Asumisneuvonta on lähtenyt liikkeelle vuokra-asuntoyhtiöiden tarpeesta vähentää asumisen ongelmista johtuvia tai niihin liittyviä kuluja. Ongelmat ovat yleensä olleet taloudellisia ja liittyneet muun muassa vuokrarästeihin, asunnon laiminlyömiseen ja asukkaiden häiriökäyttäytymiseen. Erilaisten hankkeiden kautta on todettu asumisneuvonnan hyödyllisyys esimerkiksi sosiaalityön etsivän työn välineenä. Talokohtaisen, asukkaiden lähelle sijoitetun neuvonnan avulla on muun muassa tavoitettu palveluiden ulkopuolelle jääneitä, syrjäytyneitä ikäihmisiä. Talokohtaisten ongelmien lisäksi asumisneuvonnalle on luonut kysyntää asuin ympäristöjen erilaiset viihtyvyysongelmat. On nähty tarve eri viranomaisten, alueiden työntekijöiden ja asukkaiden yhteistyön tiivistämiselle. Asumisneuvojan paikka olisikin palveluverkostoa täydentävänä ja yhteen saattavana lisäresurssina. (Asumisneuvonnan kysyntä, ARA, hakupäivä 18.11.2013.) Nykyisin asumisneuvonta onkin painottunut erityisesti kunnallisten vuokranantajien sekä yleis-

hyödyllisten vuokranantajien asuntokannassa havaittuun kysyntään. Asumisneuvoja työllistävät niin yksittäisten ihmisten ongelmat, kuin myös asukasyhteisön ongelmat. Yksittäisten ihmisten kohdalla korostuvat etenkin päihde- ja mielenterveysongelmat. (Asumisneuvonnan asiakaskunta, ARA, hakupäivä 18.11.2013.)

Asumisneuvonnan kysyntä on syntynyt kiinteistöyhtiöissä asumisen ongelmien yleistyessä ja moninaistuesssa sekä talonmiesjärjestelmän purkautumisen seurauksena. Talonmiestoimintana käynnistynyt asukasyhteisön palvelu sekä järjestelmän myöhempi hii-puminen huoltoyhtiöiden teknis-taloudelliseksi toiminnaksi on synnyttänyt ajatuksen sosiaalisesta isännöinnistä. Sosiaalisena isännöintinä alkanut toiminta on usein muuttunut nimeltään asumisneuvonnaksi. Toiminta on tällöin kehittynyt toisenlaiseksi ja asu-misneuvonnan on esitetty olevan sisällöltään sosiaalista isännöintiä laajempaa. Toimin-tamalli ei kuitenkaan ole täysin uusi, vaan kiinteistöyhtiöt ovat kautta aikojen ohjeista-neet ja neuvoneet asukkaita. (Asumisneuvonnan historia, ARA, hakupäivä 6.10.2013.)

Asumisedellytysten vahvistamiseen ja asunnottomuuden ennalta ehkäisyyn liittyvä asumisneuvonnan valtakunnallinen ohjaus sekä kehittäminen on sisällytetty Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:lle vuodesta 2008 lähtien. Se toimi samana vuonna osana pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma PAAVO:n toteutusta. (Asumis-neuvonnan historia, ARA, hakupäivä 6.10.2013.) Asumisneuvontaa voidaan myös pitää tärkeänä osana niin kutsuttujen turhien häätöjen ehkäisyä. Kaikkia häätöjä ei kuitenkaan voi vaikeiden ongelmien vuoksi estää. Varsinkin sellaiset tilanteet, joissa vaikea häiriö-käyttäytyminen yhdistyy suurien vuokrarästien kanssa, asukkaan häätöä on lähes mah-dotonta estää. Tällöin asumisneuvoja pyrkii löytämään hädetylle asukkaalle jatkoasu-misen asukkaalle paremmin sopivassa asumismuodossa. (Häätötilastot, ARA, hakupäi-vä 17.11.2013.) Asumisneuvontaa pidetään usein täysin omana palvelumuotonaan. Sitä käytetään kuitenkin myös työmenetelmänä osana muuta työtä, kuten tukiasuntotyössä. (Lehtonen & Salonen 2008, 44.)

Tukiasuminen voi olla tilapäistä tai pitempi aikaista. Se on tarkoitettu muun muassa vä-livaiheeksi siirryttäessä laitoshoidosta niin sanottuun normaaliin asumiseen. Tähän ei välttämättä liity jatkuvaa muiden palvelujen tarvetta, vaan tukitoimenpide on itse asun-non järjestäminen. Palvelu- ja tukiasumisratkaisuja ovat käytännössä muun muassa ke-hitysvammaisten asuntolat. Asumispalveluasunnoilla ei tarkoiteta pelkästään tätä tarkoi-tusta varten rakennettuja asuntoja, vaan asuntoja voidaan varata myös tavallisista asuin-

taloista. (Aho & Ahvenainen & Salonen 1992, 91–93.) Tukiasunnot ovat täysin päihdeettömiä ja sääntöjen mukainen eläminen on tärkeää erityisesti muidenkin yhteisössä asuvien tukiasuttavien kannalta (Asumispalvelut päihdeongelmallisille, THL, hakupäivä 11.11.2013). Tukiasuminen voi siis olla eräänlaista yhteisössä asumista. Toisaalta se voi olla myös sitä, että yksittäiset tukiasunnot ovat sijoitettuna ympäri asuinpaikkakuntaa, normaalin asuinyhteisön keskelle. Kummassakin on hyvät ja huonot puolensa. Jos päihdeongelmaiset asutetaan samaan asuinympäristöön, se ei välttämättä tue päihdeettömyyttä ja houkutusjuomiselle voi syntyä enemmän.

Useilla paikkakunnilla esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelmaisten, jopa kehitysvammaisten asumispalvelukeskuksen rakentaminen tietyille asuinalueelle voi aiheuttaa voimakasta vastustusta naapurustossa. Tällainen Not In My Backyard (NIMBY) eli Ei minun takapihalleni -ilmiö on valitettavan yleistä. Monella ihmisellä voi olla myönteinen suhtautuminen päihde- tai mielenterveysongelmaisten auttamiseen ja tukemiseen, kunhan nämä ihmiset eivät näy omassa elämän piirissä. Erilaisten palvelukeskusten ja muiden kokoontumispaikkojen läheisyys voidaan kokea asuinalueen arvoa alentavaksi tai herättää yksinkertaisesti pelkoa tuntemattomia, ongelmallisiksi leimattuja ihmisiä kohtaan. Yleensä koko asuinalue ei vastusta suunnitelmaa, mutta ne jotka vastustavat tekevät siitä niin ison numeron, että se vie huomion kokonaan itse tärkeältä asialta, kuten mielenterveys- tai päihdeongelmaisten auttamiselta. (Young 2012, 282.)

Tukiasumisen voimavarana voidaan nähdä se, että päihdeettömyys ja asuminen tukevat toinen toisiaan: asuminen luo edellytykset päihdeettömyydelle ja päinvastoin. Näin ollen tuettu asuminen palveleekin parhaiten niitä yksilöitä, jotka ovat sitoutuneita päihdeongelmansa käsittelyyn. Päihdeongelmasta kärsivän henkilön tuetussa asumisessa on tärkeää se, että asuminen yhdistyy hoitojatkumoon, jolloin kokonais kuntoutusaika voi venyä melko pitkäksi. Pitkähkö päihdekuntoutus voi katkaisuhoidoiteen kestää jopa vuoden ja tukiasumisen piirissä kuntoutuja voi olla noin vuodesta kolmeen vuoteen. Päihdeongelmainen voi siis tarvita tukea vähintään 2-4 vuoden ajan. Jopa tämän jälkeen, kun on siirrytty omaan vuokra-asuntoon, tarvitsee asiakas vielä jonkinlaista tukea juuri tähän siirtymän ajaksi. (Lehtonen & Salonen 2008, 32.) Itsenäistä asumista opetellaan siis pienin askelin, mutta paljon riippuu asiakkaan omasta tahdosta selviytyä ja oppia elämään yksin. Vielä tehokkaampi tapa olisi luonnollisesti puuttua päihdeongelmiin jo niin aikaisessa vaiheessa, että se ei ole vielä aiheuttanut asunnon menetystä. (Lehtonen & Salonen 2008, 32.)

2.4 Toimijoita asumisen kentällä

Asumiseen liittyviä ongelmia löytyy monelta eri asiakaskunnalta. Esimerkiksi nuoret ja ikäihmiset tarvitsevat usein jonkinlaista tukea asunnon hankkimisessa ja sen säilyttämisessä. Seuraavissa kappaleissa kerron eri toimijoista, jotka tuottavat jonkinlaista palvelua asumisen tukemiseen liittyen. Ensimmäiseksi tuon esille kuitenkin Sodankylässä sijaitsevan toimijan, Lapin Sinisarastus ry:n.

Lapin Sinisarastus ry on Sodankylässä toimiva kristillistä päihdetyötä tekevä järjestö. Se on Sininauhaliiton pohjoisin jäsenjärjestö ja se tuottaa päihdehuollon avopalvelua Sodankylän kunnalle. Tämä palvelu koskee päihdeetöntä päiväkeskusta, joka toimii matalan kynnyksen kohtaamispaikkana ja jonka tarkoituksena on tukea asiakkaan psyykkisiä, sosiaalisia, fyysisiä sekä hengellisiä tarpeita. Päiväkeskuksen toiminnan tarkoituksena on myös tarjota asiakkaille arkipäivän tartuntapintoja päihdeettömän päivän viettämiseksi. (Lapin Sinisarastus ry, hakupäivä 19.10.2013.)

Kuten johdannossa jo mainitsin, Lapin Sinisarastuksella on ollut käytössä kaksi kunnan osoittamaa tukiasuntoa. Tukiasunnot sijaitsevat samassa pihapiirissä päiväkeskuksen yhteydessä. Niihin on yleensä majoitettu tukiasuntoa ja -palveluita tarvitsevia, muutokseen motivoituneita päihdeongelmaisia henkilöitä. Tällä hetkellä vain toinen tukiasunnoista on Lapin Sinisarastuksen käytössä, sillä toisen asunnon kunnan asuntotoimi on vuokrannut niin kutsutulle normaalille asunnonhakijalle kunnassa vellovan suuren asuntopulan vuoksi. Tämä mielestäni osoittaa sen, kuinka vähän päihdeongelmaisten palveluista välitetään.

Nykypäivänä toimivassa palvelujärjestelmässä yksilöiden auttamisen mallit seuraavat pääsääntöisesti niin kutsuttua portaittaista asuttamismallia, jossa yksilöiden tulisi sosiaalisen kuntoutumisen portaissa etenemällä ikään kuin ansaita oikeus omaan kotiin. Yksilöiden puutteellisista kyvyistä, motivaatiosta ja taidoista ja palvelujärjestelmän sisäisistä katkoksista johtuen tämän palvelujärjestelmän portailta tipahdetaan aina vain uudestaan ja uudestaan, joissakin tapauksissa suoraan kadulle. Tämä portaittainen palvelujärjestelmä sopii muutoksiin motivoituneille henkilöille, mutta asunnon turvaaminen niille, jotka eivät sitoudu palveluihin, on vaikeaa. (Asunto ensin -periaate, hakupäivä 20.11.2013.)

Asunto ensin -periaate (AE-periaate) lähtee liikkeelle toisenlaisesta asetelmasta. Siinä asunto on päämäärän sijaan jo ensimmäinen lähtökohta ja perusedellytys sosiaalisen kuntoutumisen prosessin käynnistymiselle. Tässä mallissa yksilön asuminen turvataan tarvittaessa tukipalveluilla ja kuntoutus aloitetaan kunnolla vasta asumisen vakiinnuttua. AE-mallin toimivuudesta on saatu hyviä tuloksia Yhdysvalloissa ja myös Suomessa on viime vuosien aikana perustettu AE-periaatteen mukaan toimivia asumisyksiköitä. Niissä on kyetty menestyksekkäästi asuttamaan usein pitkiä aikoja kaduilla melko epäinhimillisissä oloissa eläneitä moniongelmaisia pitkäaikaisasunnottomia. (Asunto ensin -periaate, hakupäivä 20.11.2013.)

Nuorisoasuntoliitto ry (NAL) on toiminut nuorten aikuisten asumisen parissa vuodesta 1971 alkaen ja kasvanut valtakunnalliseksi toimijaksi vuosien saatossa. Yhdessä 27 paikallisen nuorisoasuntoyhdistyksen, asumisen tukipalveluita tuottavan NAL Palvelut Oy:n sekä yleishyödyllisen vuokrataloyhtiönsä Alkuasunnot Oy:n kanssa liitto vuokraa ja rakennuttaa nuorisoasuntoja sekä tarjoaa ja kehittää itsenäisen asumisen onnistumista tukevia palveluita. Näiden yhteistyötahojen kanssa se myös tuottaa nuorisoasumista ja yleistä asumista koskevaa tietoa sekä toimii nuorten edunvalvojana asumista ja asuntoja koskevissa kysymyksissä. (Nuorten asumisen asiantuntija, NAL, hakupäivä 24.11.2013.)

Itsenäiseen asumiseen ja itsenäistymiseen tarvitaan yleensä muutakin kuin kohtuullisen hintainen vuokra-asunto. Nuorisoasuntoliitto tarjoaa itsenäisen asumisen alkutaipaleella asukkailleen neuvontaa, tietoa sekä osallistumismahdollisuuksia ja räätälöityä tukea. Asukkailla on mahdollisuus myös asumisneuvontaan. Lisäksi heille on tarjolla erilaisia harrasteryhmiä ja mahdollisuus osallistua asukastoimintaan. (Asumisen sisältöpalvelut, NAL, hakupäivä 24.11.2013.)

Koska opinnäytteeni kannalta tärkeä toimija Lapin Sinisarastus ry toimii Sininauhaliiton alaisuudessa, mielestäni on tärkeää tuoda esille Sininauhaliiton esimerkillinen työ päihde- ja mielenterveysongelmaisten asumisen edistäjänä. Sininauha-Asunnot asumispalvelusäätiö on osa Sininauhaliiton konsernia ja tekee töitä asunnottomuuden vähentämiseksi, mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämiseksi ja vahvistamiseksi sekä yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Sininauha-Asunnot on erikoistunut mielenter-

veys- ja päihdeongelmista kärsivien ja niistä kuntoutuvien henkilöiden asumislähtöisiin palveluihin. (Säätiö, Sininauha-Asunnot, hakupäivä 24.11.2013.)

Sininauha-Asunnot omistaa Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla hajasijoitettuja pien-asuntoja eli yksiöitä ja kaksioita. Kaikissa asunnoissa on keittiö tai keittonurkkaus, wc ja kylpyhuone sekä oma sisäänkäynti. Asunnot on tarkoitettu pitkäaikaisasunnottomille mielenterveys- ja päihdeongelmallisille. Asunnoissa on käytössä asunto ensin -periaate, eikä asukkaiden edellytetä lopettavan päihteiden käyttöä. (Hajasijoitetut asunnot, Sininauha-Asunnot, hakupäivä 24.11.2013.)

Sininauha-Asuntojen päihteettömissä asunnoissa asukkaan tulee sitoutua päihteettömyyteen siltä osin, että asunnossa tai asumisyksikön alueella ei säilytetä tai käytetä minikäänlaisia päihteitä. Asukkaan tulee myös olla selvin päin. Asukkaaksi hakeudutaan usein oman kaupungin sosiaalitoimen kautta. Kun Sininauha-Asunnoilta vapautuu asunto, he ilmoittavat siitä sosiaalitoimelle, josta ilmoitetaan säätiölle asukasehdokkaita, joista valitaan uusi asukas haastatteluiden kautta. Asukkaalle tehdään oma palvelusuunnitelma hänen sosiaalityöntekijänsä kanssa ja suunnitelmaa päivitetään tasaisin väliajoin. Yhdessä tehdyn palvelusuunnitelman mukaisesti pyritään varmistamaan asukkaan elämänhallinta ja asumisen turvaaminen sekä onnistuminen. (Asuminen ja tukitoiminta, Sininauha-Asunnot, hakupäivä 24.11.2013.)

Asukkaan saama tuki riippuu hänen toimintakyvystään. Asumispalvelusäätiön työntekijät tukevat asukkaiden päihteiden käytön vähentämistä tai lopettamista sekä päihdeongelmasta kuntoutumista. Asukkaan ympärille pyritään myös luomaan kattavaa verkostoa, joka koostuu työntekijöiden ja eri viranomaisten lisäksi asukkaan läheisistä ja muista hänelle tärkeistä tahoista. (Asuminen ja tukitoiminta, Sininauha-Asunnot, hakupäivä 24.11.2013.)

Tuetussa asumisessa asukas kykenee suhteellisen itsenäisesti huolehtimaan itsestään ja asioistaan, esimerkiksi aterioistaan, siivouksesta ja hygieniasta. Hän voi tarvita tukea ja ohjausta elämäntilanteensa hallinnassa ja arkipäivän elämisen taidoissa. Kun asuminen on onnistunut pitkäjänteisesti ja yhteistyössä asukkaan ja hänen oman sosiaalityöntekijänsä kanssa, aletaan asukkaalle etsiä vuokra-asuntoa itsenäisempään asumiseen siirtymistä varten. Tämä tapahtuu yleensä yhteistyössä kunnan tai kaupungin asuntotoimen kanssa. (Asuminen ja tukitoiminta, Sininauha-Asunnot, hakupäivä 24.11.2013.)

Tehostetussa tuetussa asumisessa asukkaan toimintakyky on voinut alentua siinä määrin, että hän ei kykene kaikilta osin omatoimisesti huolehtimaan omista asioistaan, vaan saattaa tarvita apua asioiden hoidossa. Asukas voidaan ohjata erilaisten palveluiden piiriin, kuten kotihoidon tukipalveluiden tai aterial- ja siivouspalveluiden. Usein tehostettu tuettu asuminen voi olla väliaikaista, jos asukas pystyy myöhemmässä vaiheessa tuettuun tai itsenäiseen asumiseen. (Asuminen ja tukitoiminta, Sininauha-Asunnot, hakupäivä 24.11.2013.)

2.5 Asumisen rahalliset tuet

Kansaneläkelaitos, Kela, maksaa pienituloisille ruokakunnille yleistä asumistukea asumismenojen helpottamiseksi. Ruokakunnaksi lasketaan kaikki samassa taloudessa asuvat henkilöt ja asumistuki myönnetään heille yhteisesti. Asumistuen määräytymiseen vaikuttaa keskeisesti se, kuinka monta henkilöä ruokakuntaan kuuluu, asunnon pinta-ala, asunnon sijaintikunta, valmistumis- ja perusparannusvuosi sekä lämmitysjärjestelmä. Lisäksi siihen vaikuttaa ruokakunnan bruttokuukausitulojen yhteismäärä ja omaisuus. Asumistukea haettaessa otetaan huomioon kaikki tiedossa olevat kuukausitulot tulevan vuoden ajalta, jolle asumistuki yleensä myönnetään. Jos tuloissa tai asuinolosuhteissa kuitenkin tapahtuu merkittäviä muutoksia vuoden aikana, asumistuki tarkistetaan. (Yleinen asumistuki, Kela, hakupäivä 8.11.2013.)

Asumistuki voi olla korkeintaan 80 prosenttia asumiskuluista, joten tuen hakijalle (ruokakunnalle) jää omavastuu osuudeksi 20 prosenttia kuluista. Yleinen asumistuki lasketaan vähentämällä kohtuullisista asumismenoista perusomavastuuosuus. Perusomavastuuosuutta ei tule lainkaan, jos ruokakunnan tulot ovat pienemmät kuin valtioneuvoston vahvistamat tulorajat. (Yleinen asumistuki, Kela, hakupäivä 8.11.2013.) Näitä palveluja säätelee laki asumistuesta, jossa kerrotaan tarkemmin esimerkiksi vuokra-asunnossa asuvan ruokakunnan asumismenoista, joihin voidaan lukea vuokran lisäksi erikseen maksettavat lämmityskustannukset sekä vesimaksut asunnosta. (Asumistukilaki 4.6.1975/408 3:6§). Asumistukea voidaan myöntää myös takautuvasti enintään hakemiskuukautta edeltävältä kuukaudelta, mikäli tuen saamisen edellytykset ovat jo tuolloin täyttyneet (Asumistukilaki 4.6.1975/408 5:14§). Usein vuokrarästejä selvitellessä voidaan tarttua tähän apuun, sillä jo yhdenkin kuukauden hakemattomat asumislisät vaikuttavat merkittävästi pienituloisen ihmisen selviytymiseen ja asunnon säilytykseen.

Yksi mahdollinen rahallinen tukitoimi on toimeentulotuki. Se on viimesijaisin toimeentuloturvan muoto, joka on tarveharkintaista ja jota voidaan myöntää kuukaudeksi kerrallaan. Toimeentulotukea voidaan maksaa se määrä, jolla asiakkaan tukeen oikeuttavat menot ylittävät hänen varansa ja tulonsa. Tukea voi siis saada perhe tai henkilö, jonka varat ja tulot eivät riitä jokapäiväisiin välttämättömiin menoihin. Sitä haetaan oman asuinkunnan sosiaalitoimistosta, mutta kiireellisissä tapauksissa tukea voi hakea myös tilapäisen oleskelukunnan sosiaalitoimistosta. Toimeentulotuen lainsäädännön valmistelusta ja kehittämisestä vastaa Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. (Toimeentulotuki, STM, hakupäivä 8.11.2013.) Toimeentulotuen hakemisen kynnystä on pyritty helpottamaan esimerkiksi netistä löytyvällä laskurilla, johon täyttämällä omat tiedot ja tulot pystyy saamaan arvion siitä, olisiko toimeentulotukeen oikeutettu ja kuinka paljon tukea olisi mahdollista saada (Toimeentulotukilaskuri, Virtua.fi, hakupäivä 20.11.2013). Laskuri siis vain laskee mahdollisen tuen määrän, eikä lopputulos vielä itsessään ole toimeentulotukipäätös.

Toimeentulotuki koostuu perustoimeentulotuesta, täydennettävästä toimeentulotuesta sekä ehkäisevästä toimeentulotuesta. Perustoimeentulotuen pohjana on toimeentulotukilaissa säädetty, kansaneläkeindeksillä vuosittain tarkistettava perusosa, joka on vuonna 2013 yksin asuvalla 477,26 euroa kuukaudessa. Tällä perusosalla saajan odotetaan kattavan muun muassa vaate-, ravinto-, vähäiset terveydenhuolto- sekä henkilökohtaisen ja kodin puhtauden menot. Myös puhelimen käyttö, paikallisliikenteen maksut, lehtitilaukset sekä virkistys- ja harrastustoiminta tulisi kattaa perusosalla. Perusosan lisäksi perustoimeentulotukea voidaan antaa asumismenoihin, esimerkiksi vuokraan tai vastikkeeseen, lämmitykseen, vesimaksuun, sähkölaskuun, kotivakuutusmaksuun ja vähäistä suurempiin terveyden hoitomenoihin. (Toimeentulotuki, STM, hakupäivä 8.11.2013.)

Täydentävä toimeentulotuki on tarkoitettu taas erityismenoihin, joita voivat olla esimerkiksi ylimääräiset asumismenot, kuten muuttokustannukset. Erityismenoihin lasketaan kuuluvaksi myös lasten päivähoitomenot ja erityistarpeista tai olosuhteista aiheutuvat menot. Tällaisia menoja ovat muun muassa pitkäaikaisesta tai vaikeasta sairaudesta aiheutuvat menot sekä lasten harrastusmenot. (Toimeentulotuki, STM, hakupäivä 8.11.2013.)

Ehkäisevä toimeentulotuki on kuntien maksamaa, henkilön tai perheen omatoimista suoriutumista edistävää tai syrjäytymiseltä ehkäisevää toimeentulotukea. Kunnat voivat itse päättää millä perusteilla maksavat sitä. Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää esimerkiksi taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien tai ylivelkaantumisen vuoksi. (Toimeentulotuki, STM, hakupäivä 8.11.2013.)

3 METODOLOGISET VALINNAT

3.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, millaisia asumisen tukemispalveluita Sodankylän kunnassa on tarjolla päihdeongelmallisille ja kuinka niitä voitaisiin täydentää. Koska monella päihdeongelmallisella on jo asunto, mutta ongelmia esimerkiksi vuokran maksun ja häiriökäyttäytymisen kanssa, selvitän myös, millaisia palveluita heille voitaisiin tarjota. Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa ääni alkoholiongelmaisille, jotka tarvitsevat apua asunnon hankkimisessa ja sen säilyttämisessä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä ovat päihdeongelmallisille suunnatut asumiseen liittyvät tukipalvelut Sodankylässä ja miten niitä voitaisiin täydentää?
2. Millaista tukea päihdeongelmaiset itse kaipaavat asunnon hankkimisessa ja sen säilyttämisessä?

3.2 Tutkimusstrategia

Koska tutkimuskysymykset ovat paljolti sellaisia, joihin vain tietyt henkilöt voivat antaa vastauksia, mielestäni paras menetelmä tehdä tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä. Laadullisen tutkimusmenetelmän päämääränä voidaan nähdä olevan yksilön käyttäytymisen ja kokemusten ymmärtäminen sekä tiedon lisääminen tutkittavasta ilmiöstä (Soininen 1995, 35). Tällä tutkimusmenetelmällä pyritään myös saamaan esille tutkittavien henkilöiden näkökulma (Eskola & Suoranta 1996, 118).

Koska ensimmäinen tutkimuskysymys koskee nimenomaan Sodankylän kuntaa, täytyi minun tutustua tarkoin kunnan tarjoamiin palveluihin. Koska Sodankylässä on jo ollut käytössä kaksi tukiasuntoa päihdeongelmallisille, piti selvittää, kuinka niissä on asuminen vuosien saatossa onnistunut. Näihin ei voi vastata kukaan muu kuin sellainen henkilö, jolla on henkilökohtaista kokemusta tukiasunnosta. Koska tutkin myös yleisesti päihdeongelmaisten asumisolaja ja -ongelmia, tarvitsin myös muita asiakasnäkökulmas-

ta haastateltavia. Jotta haastattelutuloksista saisi mahdollisimman monipuolisen ja tuotua esille paikallisen ja erityisesti päihdeongelmaisten näkökulman, tarvitsin haastateltaviksi myös päihdeongelmaisten kanssa työskenteleviä työntekijöitä. Koska asiakasnäkökulmasta on suhteellisen vähän haastateltavia, on tärkeää, että työntekijät edustavat ikään kuin kaikkia niitä muita päihdeongelmaisia tällä paikkakunnalla, joita en voinut haastatella opinnäytetyön puitteissa. Kuten esimerkiksi Eskola ja Suoranta (1996, 13) kertovat, tieteellisyyden kriteeri ei ole aineiston määrässä, vaan nimenomaan laadussa. Haen kokemuksia siis niin erilaisissa oloissa elävien päihdeongelmaisten näkökulmasta, kuin myös työntekijän, vierellä kulkijan näkökulmasta. Päihdeongelmaisten kanssa työskentelevillä työntekijöillä uskoisin olevan tärkeää tietoa koko kylän päihdeongelmaisten asumistilanteista. Koska päihdeongelmaisten asioiden hoitamiseen ei ole erikseen palkattu ketään henkilöä, voin uskoa, että eri sektoreiden työntekijöiltä kuluu paljon aikaa ja resursseja esimerkiksi häätöjen selvittelyyn.

3.3 Aineistonkeruumenetelmä

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittava kohde ja tutkija ovat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa ja näin ollen tutkijan on löydettävä oikeanlainen menetelmä tiedon löytämiseksi (Hirsjärvi & Hurme 2000, 21–23). Koska tukiasunnoissa asuvien määrä on ollut melko pieni, päätin, että parhaimmat aineistot voisin saada haastattelemalla asiakkaita kasvotusten. Haastateltavien löytymisessä auttoi suuresti Lapin Sinisarastus ry, jossa olin ollut myös aiemmin opintoihini liittyvässä harjoittelussa.

Erilaisia aineistonkeruumenetelmiä tutkittuani, päädyin lopulta teemahaastatteluun eli puolistrukturoituun haastatteluun. Siinä edetään tiettyjen etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan. Teemahaastattelussa nostetaan erityisesti esille ihmisten tulkintoja asioista, heidän niille antamiaan merkityksiä sekä sitä, miten nämä merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Valitsin teemoiksi asumiseen liittyvät ongelmat, tukipalveluiden tarpeellisuuden, tukiasuntojen toimivuuden sekä kokemukset aiemmista ja nykyisistä asumisolosta.

Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen sekä tutkimustehtävän tai ongelmanasettelun mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehukseen eli tutkittavasta asiasta jo tiedettyyn tietoon.

Teemahaastattelun avoimuudesta riippuen teemojen sisältämien kysymyksien suhde tutkimuksen viitekehyyksessä esitettyyn voi kuitenkin vaihdella kokemusperäisten ja intuitiivisten havaintojen sallimisesta melko tiukasti vain etukäteen tiedetyissä kysymyksissä pysymiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Haastateltavat on jaettu seuraavanlaisesti:

1. Haastateltavat tarvitsevat tukiasunnon tai asumisen tukemispalveluita. Ongelmana mahdollisesti vuokratilast, asunnottomuus, puutteelliset asumistilat, häiriökäyttäytyminen.
2. Haastateltava on ollut tukiasunnossa, asuminen onnistunut

Etukäteen tiedossa olevaa tietoa löytyy esimerkiksi tukiasunnoissa jo asuneista ja pois muuttaneista henkilöistä. Heidän kokemuksiaan tukiasunnossa asumisen ajalta ei ole tutkittu aiemmin Sodankylän kunnassa. Pyrin siis kysymään sellaisia kysymyksiä, jotka tuovat esiin haastateltavan kokemuksia tukiasunnon hyvistä ja huonoista puolista ja esimerkiksi parannus ideoita palveluihin liittyen. Koska tukea kuitenkin on saatavilla ainakin arkipäivisin virka-aikana, kysyn myös tuen tarpeesta iltaisin ja viikonloppuisin. Koska ainoat onnistuneet asumiskokeilut päiväkeskuksen tukiasunnoissa löytyvät suoraan hoidosta päässeiltä päihdeongelmaisilta, pyrin myös saamaan esille erityispiirteitä ja tukitarpeita hoidon jatkumoa koskien.

Koska etsin tietoa myös sodankyläläisten päihdeongelmaisten asumisolosta ja -ongelmista, tarvitsen haastateltaviksi sellaisia päihdeongelmaisia, joilla on jotain ongelmia asumiseen liittyen. Ongelmiksi voidaan kokea esimerkiksi puutteelliset asuintilat, ongelmat vuokranmaksussa ja asioiden hoitamisessa sekä häiriökäyttäytyminen. Koska niihin vastaaminen voi olla vaikeaa tai arkaluonteista, pyrin kehittämään sellaisia kysymyksiä, jotka eivät ole liian suoria, mutta kuitenkin johdattelevat asiakasta rehellisen vastauksen antamiseen. Tiedän haastateltavien elämäntilanteista ja taustoista jo jotain ennestään eli johdattelevia kysymyksiä on hyvä miettiä valmiiksi. Juuri tämän vuoksi teemahaastattelu ja puolistrukturoitu rakenne sopii tähän opinnäytteeseen. Haastateltavan asiakasryhmän koko on kuitenkin niin pieni, että täytyy yrittää saada siitä mahdollisimman paljon irti.

Työntekijöiden haastattelua varten pohdin esitettäviä kysymyksiä pitkään. Koska haastateltavana oli työntekijöitä eri sektoreilta ja eri organisaatioista, jouduin miettimään sellaisia kysymyksiä, joihin saisin vastauksia kaikilta osapuolilta. Koska päihdeongelmaisten asuminen herättää yleisestikin keskustelua, minun ei loppujen lopuksi tarvinnut kuin välillä ohjailta keskustelua ja esittää välikysymyksiä ja kommentteja.

3.4 Sisällönanalyysi

Koska keräämäni aineisto on kvalitatiivinen eli laadullinen, on aineiston analyysimenetelmänä järkevää käyttää sisällönanalyysiä, joka on melko perinteinen laadullisen tutkimuksen kentällä. Se tarkoittaa kuultujen, kirjoitettujen ja nähtyjen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91).

Sisällönanalyysissä kaikesta kerätystä aineistosta täytyy valita ne kaikkein kiinnostavimmat kohdat ja tutkia vain niitä. Kaikki haastattelut täytyy siis litteroida eli kirjoittaa ylös sanasta sanaan. Litteroitu aineisto käydään läpi ja merkataan ne tietyt aihepiirit ja asiat, jotka ovat vahvan kiinnostuksen kohteena. Loput jätetään tutkimuksesta pois. Kun kaikkein tärkeimmät ja mielenkiintoisimmat jutut on merkitty, ne teemoitellaan, luokitellaan ja tyypitellään, tavallaan järjestetään kaikki aineisto. Luokittelussa määritellään erilaisia luokkia ja lasketaan, kuinka usein luokat esiintyvät aineistosta. Tästä voidaan yleensä esittää taulukko. Teemoittelussa taas painotetaan sitä, mitä mistäkin teemasta on sanottu. Laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan. Alussa aineisto voidaan ryhmitellä esimerkiksi vastaajien iän tai sukupuolen mukaan. Kun alustava ryhmittely on tehty, on aika etsiä tekstistä varsinaisia teemoja eli aiheita. Aineistosta siis etsitään tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Tyypittelyssä tiettyjen teemojen sisältä etsitään näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia ja kootaan yhtenäisistä näkemyksistä eräänlainen yleistys eli tyyppiesimerkki. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.)

Koska tämän opinnäytetyön aineiston keruu on tapahtunut teemahaastattelulla, on sen pilkkominen melko helppoa, sillä haastattelun teemat muodostavat jo itsessään aineistoon jäsenyyksen. Itse pyrin litteroimaan haastattelut melko pian haastattelutilanteen jälkeen tekstinkäsittelyohjelmalla puhtaaksi tekstiksi. Koska työntekijöiden ryhmähaas-

tattelussa tuli teknisiä ongelmia sanelukoneen kanssa, oli tärkeää päästä mahdollisimman nopeasti kirjoittamaan tekstiä ylös omien muistikuvien varassa.

3.5 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyön tekemiseen liittyy paljon eettisiä kysymyksiä, jotka tekijän on otettava huomioon. Tiedon hankintaan ja julkistamiseen liittyvät tutkimuseettiset periaatteet ovat hyväksytyjä yleisesti. Eettisesti hyvä opinnäytetyö edellyttää, että sen teossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tähän käytäntöön kuuluu muun muassa rehellinen, huolellinen ja tarkka tutkimustyö, tulosten tallennus sekä esittäminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 23–24.) Lisäksi tärkeitä huomioon otettavia asioita eettisyyden kannalta ja haastateltavien näkökulmasta ovat opinnäytetyöhön osallistumisen vapaaehtoisuus, haastateltavien suojaaminen kaikissa opinnäytetyön vaiheissa ja luotettavuus. On siis pidettävä huoli siitä, että opinnäytetyö ei vahingoita tai loukkaa ketään osapuolta. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 39.)

Itse pidin käytäntöä yllä muun muassa korostamalla haastateltaville, että heidän henkilöisyytensä ei tule missään vaiheessa tutkimuksesta ilmi. Koska tukiasunnoissa ei ole asunut vielä kovin montaa henkilöä, en kerro esimerkiksi haastateltavien ikää, sukupuolta tai asiakkuutta koskevia tietoja anonyymiyden säilyttämiseksi. Myös työntekijöiden haastattelusta en kerro paljon mitään sellaista, mistä voisi tunnistaa työntekijät tai heidän työpaikkansa. Heidän haastatteluaineistostaan tuon esille joitain suoria lainauksia litteroidusta aineistosta, mutta en mainitse tiedon tuottajaa nimeltä. Tästä näkökulmasta anonyymiyys on erittäin tärkeää, sillä tällä pienellä paikkakunnalla on kuitenkin melko pienet piirit ja työntekijöiden tunnistaminen voisi olla mahdollista. Ketään ei toki loukata missään vaiheessa, mutta asiat voivat olla arkaluonteisia ja niiden ääneen sanominen voi olla vaikeaa.

Myös yksi tärkeä lähtökohta opinnäytetyössä on ihmisarvon kunnioittaminen. Haastateltavilla on oltava mahdollisuus päättää itse, haluavatko he osallistua tutkimukseen, vai eivät. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 25.) Nyt haastatteluiden jälkeen huomasi, että olisi ollut kohteliasta ja opinnäytteen kannalta eettisempää pyytää haastateltavilta vielä kirjalliset luvat haastattelujen käyttämiseen. Asia haastatteluiden käyttämisestä tuli toki ilmi aina haastattelujen alussa suullisen luvan kera, mutta en huomannut tehdä alle-

kirjoitettavaa lomaketta itse suostumuksesta. Jos joskus vielä teen tutkimustyötä, otan tästä opinnäytteestä oppineena ehdottomasti haastateltavilta kirjalliset luvat työhön.

Lisäksi yksi tärkeä opinnäytetyössä huomioon otettava asia on toisten tekstin plagioiminen eli luvaton lainaaminen. Tähän voidaan lukea kuuluvaksi toisen kirjoittajan tekstin, artikkelin tai käsikirjoituksen esittäminen omanaan. Jos kuitenkin lainaa toisen tekstiä, täytyy se tuoda tekstissä ilmi ja tehdä asianmukaisin lähdemerkinnöin. Varsinkin suoria lainauksia käytettäessä on lainauksen oltava niin tarkka, että jopa alkuperäistekstin kirjoitusvirheet tulevat esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 26.) Tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa ei ole suoria lainauksia, vaan lähinnä referoin lähdekirjallisuutta. Sen sijaan aineiston analyysissä siteeraan haastatteluissa nousseita ja eri tilanteita hyvin kuvaavia lauseita tai lausekatkelmia.

4 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET

Asiakashaastatteluiden ensimmäinen ryhmä koskee sellaisia henkilöitä, jotka haluaisivat tukiasuntoon tai tarvitsisivat tukiasumispalveluita. Tästä kategoriasta on kaksi haastattelua, joissa toisessa haastateltava tarvitsisi tukiasunnon ja toisessa haastateltava tarvitsisi tukiasumispalvelua. Tukiasuntoa tarvitseva haastateltava on H1 ja tukiasumispalvelua tarvitseva on H2. Tukiasunnossa jo asunut ja eteenpäin päässyt haastateltava on H3. Työntekijöiden ryhmähaastattelusta en erikseen erittele haastateltavia yksityisyyden suoja syistä. Keskustelujen nostoissa lukee siis työntekijöiden ryhmähaastattelu.

Ensimmäinen haastattelu, H1 jännitti kokematon haastattelijaa kovasti. Olin etukäteen testailut nauhurin toimivuutta, enkä ollut aivan varma kuinka kauan virtaa riittäisi, joten ostin varmuuden vuoksi paketillisen uusia paristoja. Ongelmia ei kuitenkaan syntynyt missään vaiheessa asiakasnäkökulman haastatteluja. Työntekijöiden ryhmähaastattelussa minulla oli käytössäni erilainen, vanhanaikainen sanelin. Siinä kasetti täytyi erittäin nopeasti, enkä huomannut sitä, kuin vasta melko myöhäisessä vaiheessa. Tämä harmitti kovasti, mutta asialle ei voinut enää mitään ja täytyi turvautua omiin muistiinpanoihin ja muistikuviiin aineistoa litteroidessa.

Kaikissa asiakasryhmän haastatteluissa toistui lähes sama kaava: aluksi tunnelma on jännittynyt ja kumpaakin osapuolta taitaa ujostuttaa omalla tahollaan. Melko nopeasti löytyy kuitenkin yhteinen sävel ja tilanteet raukesivat rennommaksi. Ensimmäisen asiakasryhmän haastatteluissa kysyin kaikki kysymykset, jotka olin osoittanut ensimmäiselle ryhmälle (Liite 1), sekä hieman johdattelevia kysymyksiä. Koska tiesin entuudestaan jotain henkilöiden taustasta, osasin olla tarpeen tullen tahdikas ja vaihtaa puheenaihetta, jos se tuntui menevän liian aralle alueelle. Ajallisesti haastattelut kestivät noin puoli tuntia kumpikin. Toisen asiakasryhmän ainoa haastattelu meni odotettua paremmin, sillä se kesti lähes kaksi tuntia ja siinä oli runsaasti syvähaastattelun piirteitä. Syvähaastattelu on omassa ääripäässään täysin strukturoimaton haastattelumuoto, josta käytetään myös nimityksiä avoin haastattelu, kliininen haastattelu sekä keskustelunomainen haastattelu. Siinä käytetään avoimia kysymyksiä ja vain ilmiö, josta keskustellaan, on määritelty. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Tämä haastattelu antoi paljon paitsi tälle opinnäytetyölle, myös minulle itselleni ammatillisuuttani ajatellen. Minun ei tarvinnut paljoakaan ohjaila haastattelua, vaan haastateltavalla oli selkeästi halu kertoa kokemuksistaan ja omasta historiastaan.

4.1 Asumisolot ja puutteellinen asuminen

Kaikissa haastatteluissa nousi esiin päihdeongelmaisten monenlaiset erilaiset asumismuodot. Esimerkiksi kaikki asiakasryhmän haastateltavat olivat asuneet niin kunnan vuokra-asunnossa kuin myös hetkittäin tovereiden nurkissa. H1 kertoi eräänä asumismuotonaan olleen parakki, joka sijaitsi erään omakotitalon pihalla muutamien kilometrien päässä keskustasta. Sinne ei ollut vedetty vesijohtoja, joten kaikki vesi piti hakea pihapiirissä sijaitsevasta kaivosta. Myös kunnan rivitalossa asumista on kokeiltu, mutta vuokratien vuoksi sieltä tuli häätö. Tällä hetkellä H1:n asuminen sijoittuu erääseen yksityisomistuksessa olevaan omakotitaloon, jossa asuu hänen lisäkseen vuokralla kaksi muuta alkoholiongelmaista henkilöä. Talossa ei ole koskaan ollut suihkua, mutta sauna on saatu tänä kesänä korjattua. Katosta tippuu vettä sadekelillä eteisessä, mutta ei vielä muualla. Asunto oli ollut loppukesästä pari viikkoa ilman lämpöä, sillä vuokranantaja ei ollut tuonut öljyä asuntoon.

”Ku sehän öljyllä lämpiää, se vesi. Jos se vain tois sitä öljyä. Tässä oli kaks viikkoa ettei tuonu öljyä niin ei tullu lämmintä vettäkään. Eikä lämmenny patteritkaan.”

-H1

Tämän hetkisessä asumismuodossa haastateltava koki hyväksi asiaksi muun muassa sijainnin: talo on melko keskustassa ja siitä on lyhyt matka kauppaan ja päiväkeskukselle. Huonoiksi asioiksi hän koki muun muassa talon rauhattomuuden. Kun yöllä haluaisi nukkua, herää varmasti siihen jos joku kanssa-asujista viettää juhlia. Myös työntekijöillä oli kokemusta päihdeasiakkaista, jotka asustelevat erittäin vaatimattomasti varustetuissa tai todella huono kuntoisissa asunnoissa. Erääksi ilmiöksi tunnistettiin myös se, että päihdeongelmaiset helposti kasaantuvat tietyille alueille ja tiettyihin asuntoihin.

”Ja katokku siihen tulee kaikki. Kaikenlaista porukkaa siinä kulkee. Tuon viinan kans.

Ja sitähän tulee sitä meteliä vaikka mikä ois.”

-H1

”No... Mikä siinä nyt ois hyvää. Ohan siellä oma vapkaus.”

-H1

4.2 Asumisen ongelmat

Varsinkin toisessa ensimmäisen asiakasryhmän haastattelussa (H2), nousi esille erittäin voimakkaasti asiakkaan vaikeudet vuokran ja laskujen maksamisessa. Haastateltavan mukaan kaikki muut asiat olivat kunnossa ja mielestään hän osaa pitää asunnostaan huolta. Ainoastaan vuokran maksun suorittamisessa hän tarvitsee kuukausittain teknistä apua eli joku auttava viranomaistaho tulee auttamaan häntä pankissa asioinnissa. Raha-asioiden hoitaminen ja virastoissa asioiminen tuntuu olevan hänelle vaikeaa. Näitä asioita ei selkeästi ollut helppoa kertoa minulle, sillä jouduin keksimään paljon johdattelevia kysymyksiä, ennen kuin asiakas kertoi vaikeuksistaan.

”Alussa meinasi tulla hankaluuksia vuokran maksussa... Ehdin käyttää rahat ennen kuin tuli vuokran maksupäivä...”

-H2

”Tai no mulla on nyt ollu siinä semmonen avustaja joka auttaa siinä. Minä katon siinä sitte vieressä.”

-H2

”Ja jos tulee laskuja niin niienki kanssa mie tarviin apua.”

-H2

Työntekijöiden ryhmäkeskustelussa tutuksi ilmiöksi koettiin se, kun asiakas tulee työntekijälle avautumaan, että häätö on huomenna, koska usean kuukauden vuokrat ovat maksamatta. Tästä yleensä lähtee pyörä pyörimään, kun työntekijä on yhteydessä eri yhteistyötahoihin asiakkaan pelastamista varten. Usein käy ilmi, että asiakas olisi ollut oikeutettu erilaisiin tukiin kuten esimerkiksi toimeentulotukeen ja asumistukeen, mutta tuet ovat jääneet hakematta tiedonpuutteen, osaamattomuuden tai saamattomuuden vuoksi. Joitakin tukia voidaan näissä tilanteissa myöntää takautuvasti ja vuokratästit saadaan siten usein hoidettua. Kun asiakas on näin ollen ”pelastettu”, tulisi huolehtia siitä, että jatkossa asumistuki maksetaan suoraan vuokranantajalle ja mahdollinen toi-

meentulotuki kohdistetaan vuokraan. Näin voidaan pyrkiä katkaisemaan vuokratästäntien syntymisen kierre.

Tärkeäksi huomioksi nousi muun muassa se, miten tällaisen tapauksen ilmi tulon jälkeen toimitaan. Asiakas voitaisiin osoittaa asumisneuvojan palveluiden piiriin, joka tästä eteenpäin olisi asiakkaaseen yhteydessä vuokran maksuun ja muuhun asumiseen liittyvissä asioissa. Tämä tiivis yhteydenpito voisi mahdollistaa jatkuvien häätöjen, vuokratästäntien kertymisen ja muuttamisen kierteen loppumisen. Asumisneuvoja myös pystyisi puuttumaan esimerkiksi asunnolle vahingollisiin toimiin, kuten sisällä tupakoimiseen sekä asunnon siisteyden laiminlyömiseen. Myös tukiasumistoiminnasta ja asumisneuvonnasta mahdollisesti syntyvien säästöjen julkituominen nousi esille haastattelussa. Edellä mainittu esimerkki asuntojen kunnossapidosta antaa hyvin osviittaa tällaisista pikkuasioista, joilla on jo paljon merkitystä.

Häiriökäyttäytymiseen voitaisiin työntekijöiden mukaan puuttua asiakkaan kanssa aloitettavan tiiviin yhteistyön pohjalta. Usein Sodankylässä ratkaisuksi saatetaan kokea hoitamattoman päihdeongelman siirtäminen kauemmas tiiviimmästä ihmisasutuksesta, esimerkiksi Syväjärvelle, noin 45 kilometrin päähän keskustasta. Sinne sijoitetut asukkaat asuvat yksityisellä vuokranantajalla rivitaloasunnoissa. Ryhmähaastattelussa nousi myös esiin Syväjärven asuntojen nimittäminen ”märkäasunnoiksi”, joissa juominen on sallittua, mutta silti joku katsoo koko ajan perään.

*”Poissa silmistä, poissa mielestä”
-Työntekijöiden ryhmähaastattelu*

*”Mielestäni Syväjärven asunnot on märkäasuntoja, he saa tehdä siellä mitä haluaa, mutta siitä huolimatta niiden perään katotaan.”
-Työntekijöiden ryhmähaastattelu*

Päihdeongelmaisten ihmisten asioiden hoitamiseen kuluu valtavasti eri toimijoiden resursseja ja aikaa. Se on toki kokonaisvaltaista palvelua asiakasta kohtaan, mutta helpotaisi huomattavasti jokaisen työntekijän työtaakkaa, kun siihen olisi ihan palkattu oma työntekijä. Usein nämä asumiseen liittyvät ongelmat ovat kuitenkin melko pienistä asioista kiinni: joskus riittäisi pelkkä opastus ja ohjaus muun muassa vuokran ja muiden laskujen maksuun tai muistuttaminen asumistuen ja päivärahan hakuun. Tapausesimer-

kiksi nousi muun muassa päihdeongelmainen, joka asui monta vuotta samassa asunnossa, kunnes hän joutui muuttamaan siitä pois. Kun asunnon kuntoa alettiin tutkia, kävi ilmi, että vuosia jatkunut sisällä tupakointi oli pilannut asunnon melko totaalisesti ja edessä olisi tuhansien eurojen remontti.

Työntekijöiden ryhmähaastattelussa eräs pinnalle noussut asia oli eri toimialojen keskusteluyhteyden parantaminen. Koska moniammatillisessa yhteistyössä eri tahot katsovat asioita omasta viitekehyksestään, on tärkeää selvittää jokaiselle, millaista problematiikkaa päihdeongelmaisten asumiseen liittyy. Kun joku toimiala tai työntekijä huomaa, että ihmisen asuinoloissa tai asumisessa ilmenee jotain ongelmia, tulisi hänen ottaa heti yhteyttä asiakkaan asioita hoitavaan tahoon. Koska Sodankylässä ei virallista tahoja ole, olisi kätevää nimetä edes yksi virallinen toimija.

4.3 Tukiasunto ja päiväkeskus

Sodankylän kunnassa on kaksi tukiasuntoa, joiden palveluihin kuuluu muun muassa päiväkeskuspalvelut ja auttaminen normaaleissa arkipäivän askareissa, kuten ruoanlaitossa, siivoamisessa sekä asioiden hoitamisessa. Joissakin tapauksissa tarjotaan jopa neuvontaa vaatteiden pesemisessä ja vaihtamisessa sekä autetaan esimerkiksi tarpeellisten, jokaiseen perustalouteen kuuluvien tavaroiden hankkimisessa. Alussa tavoitteena on saada asukkaalle kaikki normaalin asumisen perustarpeet kohdalleen. Joidenkin kohdalla tätä kaikkea apua ei tarvita, kuten haastateltavan H3:n, joka tarvitsi ensisijaisesti itselleen hyvän ja toimivan asunnon eri palveluiden läheisyydestä. Päiväkeskuksen palvelut nousivat asiakasnäkökulman haastatteluissa selkeästi tärkeäksi osaksi arkea. Esimerkiksi ruokailu- ja peseytymismahdollisuutta sekä toiminnan virikkeellisyyttä ja erilaisia retkiä arvostettiin.

H1 on hakenut kunnalta tukiasuntoa, mutta ei ollut sitä vielä haastatteluun mennessä saanut. Hän ei vaatisi asunnolta paljoa; perusasiat olisivat kaikkein tärkeintä. Kohtuullinen vuokrakin olisi hänen mielestään ”ihan kiva”. Nykyisessä huoneistossa se on nimitään melko iso, ottaen huomioon asunnon kunnan ja oman elintilan pienuuden. Tukiasunnon hän koki sijainniltaan hyväksi, sillä hän kulkee muutenkin päiväkeskuksella, jossa on muun muassa edullinen ruoka tarjolla päivittäin. Tukiasunto olisi päihteetön asumismuoto, mitä haastateltava H1 ei kokisi ongelmaksi. Haastattelussa tuli ilmi se,

että jos hän vain saisi kunnollisen asunnon, hän pitäisi siitä kiinni. Ryyppäämään voi mennä hänen mielestään jonnekin muualle, vaikka nykyiseen asumistilaan, jonne kaikki muutkin aina menevät. H1:n mielestä kunnollinen asunto tai tukiasunto olisi hieno juttu, mutta ei sille mitään voi, jos sellaista ei löydy.

”Sehän ois ollu pakko, sehän olis välittömästi katkennu. Sittehä oli jo että se oli etukäteen tiedossa että minkälainen siinä (tukiasunnossa) on se asumistyyli.”

-H1

Työntekijöiden näkökulmasta tärkeäksi nostettiin tukiasuntotoiminnalla jo saadut tulokset: tukiasunnoissa on asunut vuosien saatossa kolme ihmistä, joista yksi on kuntoutunut asumaan niin sanottuun oikeaan kunnan vuokra-asuntoon. Tähän pisteeseen on päästy monen työntekijän ja työyhteisön yhteistyöllä, tärkeimpänä esiin nostettakoon tietenkin kuntoutujan oma motivaatio. Tukiasuntoon haluavia henkilöitä tuntuu kunnassamme jatkuvasti löytyvän, mutta todella harvat niihin pääsevät. Kunnan kustantamat kalliit päihdekatkaisuhuitojaksot ovat vaarassa mennä hukkaan, kun hoidosta palaavalle kuntoutujalle ei ole riittäviä tukipalveluja tarjolla.

Haastateltava H3 on ollut päihdekuntoutuksessa ja päässyt siitä suoraan tukiasuntoon asumaan. Hän ehti asua tukiasunnossa noin vuoden, ennen kuin pystyi muuttamaan kunnan vuokra-asuntoon. Tukitoimista puhuttaessa esille nousee tuen saatavuus viikonloppuisin ja iltaisin. Haastateltava H3 oli kokenut välillä tekemisen puutetta, mutta hän itse pyrki etsimään itselleen korvaavaa toimintaa. Päihdekuntoutuksesta suoraan tukiasuntoon muuttaminen oli hänen mielestään hyvä juttu, sillä se piti tekemistä yllä. Välillä kuitenkin tuli selvästi esille lähestyvään retkahtamiseen viittaavia oireita, kuten rauhattomuus, tekemisen puute ja ahdistus. Haastateltava ei itse tunnistanut oireita, mutta niistä oli kuntoutuksessa puhuttu.

”Ei mulla niinkö viina käyny mielessäkkään, mutta oli vain niin surkea olo.”

-H3

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni tavoitteena oli etsiä vastauksia muun muassa päihdeongelmaisten tukiasumispalveluiden kehittämiseen Sodankylän kunnassa. Tarkoituksena oli myös tuoda esille, millaista tukea tai apua itse päihdeongelmaiset kaipaavat asunnon hankkimiseen ja säilyttämiseen liittyvissä asioissa. Päihdeongelmaisten asunnon hankkiminen ja sen säilyttäminen ovat usein vaikeita prosesseja ja niihin kaivattaisiin jotain helpotusta. Koska Sodankylän kunnassa asuntotilanne on todella kehno, on varsinkin päihdeongelmaisen erityisen vaikeaa saada asuntoa oman taustansa vuoksi. Taustalla voi usein olla niin häiriökäyttäytymistä kuin myös vuokran maksuongelmiakin. Paikallisella tasolla olisi tärkeää, että asumiseen suunnattu tuki ei rajoitu vain tiettyihin asuntoihin, vaan se voitaisiin tuoda myös tukiasuntojen ulkopuolelle, niin sanotun normaalin asuntokannan luokse. Vaikka tukiasumisessa ei tähdättäisi täydelliseen raitistumiseen, voidaan tavoitella elämänhallinnan säilyttämistä ja parantamista.

Tällä hetkellä Sodankylässä päihdeongelmaisten asumisentukipalvelut sisältävät kaksi tukiasuntoa, joista toinen on vuokrattu ei-päihdeongelmaiselle vuokralaiselle. Tukiasuntoihin kuuluu asunnon lisäksi päiväkeskuksen palvelut, muuttoapu sekä neuvonta melko alkeellisissakin asioissa, kuten vaatteiden vaihtamisessa ja niiden pesussa. Lisäksi asukasta neuvotaan muun muassa ruoanlaittoon ja siivoamiseen liittyvissä asioissa. Tavoitteena yleensä on, että asiakkaalla on asumisen perustarpeet kunnossa.

Työntekijöiden puheenvuoroista tein sellaisen johtopäätöksen, että toimintaan tarvittaisiin selkeästi mukaan joku sellainen taho, joka työskentelisi nimenomaan päihdeongelmaisten asiakkaiden asunto-ongelmien parissa. Myös erilaisista laitoksista, kuten suoraan päihdehoidosta tai vankilasta vapautuvien henkilöiden asunnon etsiminen ja arjessa tukeminen voisivat kuulua tämän tahon piiriin. Toimenkuva muistuttaisi huomattavasti asumisneuvojan työtä, josta olen kertonutkin jo teoreettisissa valinnoissa. Tämä asumisneuvojan kaltainen palvelu olisi kuitenkin suunnattu nimenomaan päihdeongelmaisille. Työntekijöiden näkökulmasta olisi kätevää ja resursseja säästävää, jos esimerkiksi asukkaan häätötilanteessa olisi olemassa ihan oikea ammattihenkilö, joka alkaisi selvittää tilannetta ja jonka kontolle jäisi asiakkaan asumisen seuraaminen ja opastaminen. Jo pienillä neuvoilla ja muistutuksilla voitaisiin saada merkittäviä tuloksia aikaan niin asiakkaiden oman elämän kannalta, kuin myös useiden työntekijöiden työtaakan helpottamiseksi.

Alussa säännölliset kotikäynnit olisivat myös merkittävässä osassa asiakkaiden asumisen tukemisessa. Näissä palvelunohjaustilanteissa ammattihenkilö voisi antaa neuvoja myös asunnon puhtaana- ja kunnossapitoon. Hänen tuella voitaisiin mahdollisesti vähentää myös häiriökäyttäytymistä, jolloin voitaisiin säästää myös poliisien resursseja. Hänen toimenkuvaan voisi sisältyä myös atk-taitojen opettamista asiakkaille ja niiden ylläpitämistä. Tänä päivänä asiakkaiden tulisi osata käyttää tietokonetta, sillä eri virastojen palvelut pyritään siirtämään verkkoon ja atk-taitoja tarvitaan esimerkiksi Kelan erilaisten hakemusten täyttämiseen (työmarkkinatuki- ja asumistukihakemusten) ja asiointiin verkkopankissa.

Asumispalveluita tarvitseva päihdeasiakasryhmä on usein huonokuntoista ja moniongelmaista. Lisäksi heiltä voi puuttua tiedot ja taidot eri asioiden hoitamiseen ja eteenpäin viemiseen, joten asumisneuvojan kaltaisen työntekijän työpanos tulisi todelliseen tarpeeseen. Kaikista tärkeimmäksi tehtäväksi näen kuitenkin asiakkaan motivoimisen pysymään tässä prosessissa mukana, sillä mistään näistä toiminnoista ei tule olemaan apua, jos asiakas ei ole itse motivoitunut päihdeongelmansa hoitamiseen. Hyvänä esimerkkinä onnistuneesta tukiasuntokokeilusta voi käyttää haastateltavaa H3; hänen tukiasunnossa asuminen onnistui hyvin, koska se toimi jatkumona suoraan päihdehoidosta tultaessa.

H3:n haastattelussa tuli myös ilmi retkahdukseen viittaavien oireiden tunnistaminen. Koska haastateltava itse ei tunnistanut niitä uskon, että esimerkiksi koulutettu työntekijä olisi voinut yhdistää oireet retkahtamista edeltäviksi merkeiksi ja ohjannut haastateltavan oikean tuen piiriin aiemmin kuin hän lopulta pääsi. Juuri tällaisissa tilanteissa kotikäyntejä säännöllisesti tekevän työntekijän osa olisi tärkeä; hän olisi sen verran tuttu asiakkaan kanssa, että huomaisi asiakkaalle poikkeavan käytöksen heti. Tukiasuntoon muuttamisen jälkeen haastateltava on opetellut itsenäistä elämää, eikä ole juuri tarvinnut apua asunnon huollossa tai muissa asioissa. Tukiasunto oli hänelle vain välietappi, jossa asumisen jälkeen hän voisi muuttaa ”oikeaan” asuntoon.

Tulin opinnäytetyössäni myös siihen tulokseen, että asiakas tarvitsee kunnan asunnon, jossa on normaali vuokra ja rauhallista asua. Päihdeongelmaisen on tärkeää saada konkreettista apua vuokran maksuun sekä muuhun viranomaisasiointiin, jotta hän pystyy säilyttämään asunnon itsellään. Pitkien etäisyyksien sekä auton puuttumisen vuoksi asiak-

kaat tuntuvat arvostavan muun muassa päiväkeskuksen, AA-toiminnan ja tukiasuntojen läheistä sijaintia toisiinsa nähden. Asiakasnäkökulmasta olisi myös tärkeää, että tukea olisi mahdollista saada myös viikonloppuisin ja iltaisin esimerkiksi puhelimitse. Asiakkailla on myös tarve saada keskusteluapua ja kannustusta. Jokin palvelua täydentävä taho voisi toimia juuri tällaisena motivaattorina jota päihdeongelmainen tarvitsee. Johdopäätökseni siis on, että Sodankylän kunta tarvitsisi ehdottomasti tukiasumistoiminnan ja asumisneuvonnan kehittämistä. Kuten jo monilla muilla paikkakunnilla, myös Sodankylässä olisi kaikki mahdollisuudet toimintojen kehittämiseen ja kunnan talouden kannalta myös rahallisten säästöjen aikaan saamiseen. Rahallisia säästöjä on mahdollista saada muun muassa ajallaan maksetuista vuokratuloista ja asuntojen remonttitarpeiden vähentymisenä. Ei sovi myöskään unohtaa sitä, että päihdeongelmaiselle asunto voi mahdollistaa raittiina pysymisen ja työssä käymisen, mikä osaltaan vähentää terveydenhuollon menoja, kuten kalliita katkaisuhoidoja.

6 POHDINTA

Asuminen ja asunto näyttäytyvät meille niin sanotuille normaalisti asuville ihmisille itsestään selvyytenä, eivätkä esimerkiksi äänekkäät naapurit tai naapurustoon sijoitetut päihdeongelmaiset herätä meissä juurikaan sympatiaa. Yleinen ase häiriötä aiheuttavia naapureita vastaan on valituksen tekeminen vuokranantajalle tai asuntoyhtiölle ja jopa poliisien kutsuminen häiriö-naapureiden kotiovelle rauhoittamaan tilannetta. Tarpeeksi monesta valituksesta ja asukkaalle annetusta kirjallisista varoituksista seuraa lopulta yleensä häätö, jonka seurauksena häiriköivästä naapurista päästään eroon. Tämä koskee vuokra-asunnossa asuvaa naapuria, omistusasunnosta häätäminen onkin huomattavasti vaikeampi prosessi. Tähän väliin Sodankylässä ehdottomasti tarvittaisiin joku toimija, joka pyrkisi ehkäisemään häädöt tai tulisi apuun asukkaan jatkoasumista suunniteltaessa.

Kuten useissa lähdekirjallisuuksissa tuli ilmi, kunnollinen asunto tukee päihteettömyyttä ja päihteettömyys taas edelleen työssäkäyntiä. Vaikka ihmisellä ei edes olisi päihdeongelmaa, on työssäkäynti lähestulkoon mahdotonta, jos ei ole omaa asuntoa. Kuten esimerkiksi haastateltavalla H1 oli ongelmana oman- ja rauhallisen tilan puute. En voi edes kuvitella, kuinka vaikeaa on yrittää ylläpitää päihteetöntä elämäntapaa, kun kaikkialla ympärillä asuu muita päihdeongelmaisia, jotka eivät edes yritä rajoittaa päihteiden käyttöään. Samanlainen tilanne voisi syntyä vaikkapa opiskelija-asuntolassa, jossa kanssasukit metelöivät öisin ja itse pitäisi herätä aikaisten aamulla kouluun tai töihin. Arki olisi varmasti rankkaa.

Opinnäytetyön tulokset saivat minut pohtimaan asukkaiden vuokrarästien syntymistä. Kuten esimerkiksi haastateltavan H2 kohdalla kävi ilmi, hän tarvitsee säännöllistä ja konkreettista apua vuokran- ja muiden laskujen maksamiseen. Minulla kiinnostaisi suuresti tietää, kuinka paljon muita hänen kaltaisiaan on olemassa tässä kunnassa? Ja kuinka moni jää ilman apua asioiden hoitamisessa? Tämä nimittäin voi tarkoittaa sitä, että vuokra saattaa jäädä useimmiten hoitamatta ja lopulta maksamattomista vuokrista seuraa häätö.

Jäin pohtimaan erilaisia vaihtoehtoja koskien mahdollisten tukiasuntojen sijaintia. Olisiko viisainta sijoittaa kaikki tukiasuttavat päihdeongelmaiset vaikka yhden rivitalon piiriin tai kerrostalon rappuun, vai olisiko järkevintä hajauttaa tukiasunnot ympäri kylää

eri asuinalueille? Kuten jo teoreettisissa valinnoissa tuli esille, molemmissa on hyvät ja huonot puolensa. Asiaa tulisi pohtia Sodankylän paikallisnäkökulmasta ja usean eri viranomaistoimijan kesken. Mieltäni askarruttaa myös se, olisivatko asunnot päihdeettömiä tukiasuntoja vai voisiko edes osa olla niin kutsuttuja ”märkäasuntoja”, joissa päihdeiden käyttö on sallittua, mutta silti valvottua. Toki tässäkin asumismuodossa on omat hyvät ja huonot puolensa. Huonoiksi ja erittäin harmillisiksi puoliksi voidaan nimetä esimerkiksi mahdolliset päihdekuolemat jopa tukiasunnoissa. Voidaan siis todeta, ettei asukkaiden päihdeiden käyttöä voi koskaan täysin kontrolloida. Tiiviin yhteydenpidon ja kotikäyntien avulla voidaan kuitenkin pyrkiä päihdekuolemien ehkäisemiseen.

Etsiessäni tietoa päihdeongelmaisten tukiasumispalveluista, vastaan tuli paljon muun muassa nuorille, ikäihmisille sekä maahanmuuttajille suunnattuja asumiseen liittyviä tukipalveluita. Jos Sodankylään saataisiin toimiva päihdeongelmaisille suunnattu tuetun asumisen palveluverkosto, sitä voisi tulevaisuudessa laajentaa koskemaan myös edellä mainittuja erityisryhmiä. Kuten teoriaosuudessa tuli ilmi, näistä erityisryhmistä voi myös löytyä päihdeongelmista kärsiviä henkilöitä.

Tänä päivänä kuntien taloudellinen tilanne on tukala ja päättäjät joutuvat tekemään vaikeita päätöksiä. Kuka tahansa voi kuvitella itsensä päättäjän asemaan ja tekemään valintoja muun muassa siitä, annetaanko määrärahoja esimerkiksi lastensuojeluun vai päihdeongelmaisille. Jokainen voi omassa mielessään pohtia päättäjien valintaa, vaikka lopputulos on valitettavasti aika ennalta arvattavissa. Jos asiaa ajattelisi tarpeeksi laajasti, tukemalla päihde- ja mielenterveysongelmaisista vanhempia tuettaisiin samalla myös heidän lapsiaan. Vanhempia tukemalla voitaisiin mahdollisesti myös vähentää lastensuojelun jatkuvasti paisuvia kuluja.

Sodankylässä päihdeongelmaisille osoitettujen tukiasumispalveluiden määrä ja niiden leikkaaminen eli tukiasunnon vuokraaminen ei-päihdeongelmaiselle henkilölle, saivat minut entistä suuremmalla innolla tekemään tätä opinnäytetyötä. Opinnäytetyön kohde-ryhmän eli Sodankylässä asuvien päihdeongelmaisten äänen kuuluviin tuominen tuntui entistä tärkeämmältä asialta ja ohjaajien palaute kannusti siihen panostamiseen. Kuten jo asunnottomuus otsikon alla tuli ilmi, tukiasuntoja olisi tärkeää olla esimerkiksi sekä päihdekuntoutuksesta pääseviä, että vankilasta vapautuvia varten. Koska tukiasuntojen määrää kuitenkin vain supistetaan, voidaan sarkastisesti päätellä, että tällä paikkakunnalla ei ilmeisesti siis ole päihdekuntoutuksesta tai vankilasta pääseviä ihmisiä. Koska

epäilen suuresti, että paikkakunnalta heitä kuitenkin löytyy, voidaan siis esittää kysymys, tulisiko Sodankylässä olla enemmän tukiasuntoja? Tämän opinnäytetyön pohjalta ja oman paikalliseen päihdetyöhön tutustumiseni kautta kehtaan väittää, että tukiasuntoja tulisi ehdottomasti lisätä. Jo pelkästään opinnäytetyöni tulokset puhuvat sen puolesta, että tukiasuntotyötä ja myös tukiasumispalveluiden tarjontaa tulisi vahvistaa. Jos jo näin pienellä marginaalilla on saatu hyviä tuloksia (yksi kolmesta päässyt kuntoutumaan normaaliin asutukseen), millaisia tuloksia olisi mahdollista saada paremmilla puitteilla, kuten useammalla tukiasunnolla ja henkilökunnan lisäresursseilla?

LÄHTEET

Aho, Sulo & Ahvenainen, Taisto & Salonen, Liisa 1992. Kunnan sosiaalihuolto. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus ARA, Asumisneuvonnan historia, hakupäivä 6.10.2013

http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/Asumisneuvonnan_opas/Asumisneuvonnan_taustaa/Asumisneuvonnan_historia

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, Häätötilastot, hakupäivä 17.11.2013

http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/Asumisneuvonnan_opas/Asumisneuvonnan_taustaa/Haatotilastot

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, Asumisneuvonnan kysyntä, hakupäivä 18.11.2013

http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/Asumisneuvonnan_opas/Asumisneuvonnan_taustaa/Asumisneuvonnan_kysynta

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, Asumisneuvonnan asiakaskunta, hakupäivä 18.11.2013

http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/Asumisneuvonnan_opas/Asumisneuvonnan_taustaa/Asumisneuvonnan_asiakaskunta

Asumistukilaki 4.6.1975/408

Asunto ensin, Asunnottomuus ilmiönä, hakupäivä 20.11.2013

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunnottomuus

Asunto ensin, Asunto ensin -periaate, hakupäivä 20.11.2013

http://www.asuntoensin.fi/asunto_ensin/asunto_ensin_-_periaate

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin Yliopistopaino, Rovaniemi.

Heikkilä, Matti 1990. Köyhyys ja huono-osaisuus hyvinvointivaltiossa. Tutkimus köyhyydestä ja hyvinvoinnin puutteiden kasautumisesta Suomessa. Sosiaalihuollituksen julkaisu 8/1990. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1992.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14., osin uudistettu painos. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Kaakinen, Juha 1988. Yömajoista tukikoteihin. Teoksessa Asunnottomuuden arkipäivää, s. 88- 96. Gummerus Oy Kirjapaino, Jyväskylä.

Kansaneläkelaitos, Yleinen asumistuki, hakupäivä 8.11.2013

<http://www.kela.fi/yleinen-asumistuki>

Kiianmaa, Kalervo. Alkoholiriippuvuus, Päihdelinkki, hakupäivä 18.11.2013.

<http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/237-alkoholiriippuvuus>

Lapin Sinisarastus ry, hakupäivä 19.10.2013

<http://www.lapinsinisarastus.fi/lapinsinisarastus>

Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja (toim.). Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä, 2. uudistettu painos, s.21-43. WSOY, Juva.

Lehtonen, Leena & Salonen, Jari 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Suomen ympäristö 3/2008. Ympäristöministeriö. Edita Prima Oy, Helsinki.

Nuorisosialiitto ry, Nuorten asumisen asiantuntija, hakupäivä 24.11.2013

<https://www.nal.fi/fi/nal-tietoa/>

Nuorisosialiitto ry, Asumisen sisältöpalvelut, hakupäivä 24.11.2013

<https://www.nal.fi/fi/nal-tietoa/asumisen+sisaltopalvelut/>

Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41

Sininauha-Asunnot asumispalvelusäätiö, Asuminen ja tukitoiminta, hakupäivä 24.11.2013

<http://www.sna.fi/asuminen-ja-tukitoiminta/>

Sininauha-Asunnot asumispalvelusäätiö, Hajasijoitettut asunnot, hakupäivä 24.11.2013

<http://www.sna.fi/asuminen-ja-tukitoiminta/hajasijoitetut-asunnot/>

Sininauha-Asunnot asumispalvelusäätiö, Säätiö, hakupäivä 24.11.2013

<http://www.sna.fi/saatio/>

Sodankylän kunta, Perustietoa Sodankylästä, hakupäivä 6.10.2013

<http://www.sodankyla.fi/index.php?sivu=perustiedot#ot7>

Soininen, Marjaana 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja, Turku.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Toimeentulotuki, hakupäivä 8.11.2013

http://www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/toimeentulotuki

Taskutieto 2013, Sodankylä, hakupäivä 6.10.2013

http://www.sodankyla.fi/media/tiedostot/sodankylan_taskutieto.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Asumispalvelut päihdeongelmallisille, hakupäivä 11.11.2013

http://www.thl.fi/fi_FI/web/neuvoa-antavat-fi/asumispalvelut-paihdeongelmallisille

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9., uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Virtuaalinen sosiaali- ja terveystalvelukeskus, Toimeentulotukilaskuri, hakupäivä 20.11.2013

<http://www.sosiaalikallega.fi/virtu.fi/laskurit/toimeentulotukilaskuri>

Young, Michael G. 2012. Necessary but insufficient: NIMBY and the development of a therapeutic community for homeless persons with co-morbid disorders. Local environment, March 2012, Vol 17. issue 3, s. 281-293.

<http://web.ebscohost.com.ez.tokem.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=829ee5b3-d603-420d-b6dd-aea50cc17ac2%40sessionmgr115&vid=1&hid=128>

LIITTEET

- Liite 1. Ryhmän 1 Haastattelukysymykset
- Liite 2. Ryhmän 2 Haastattelukysymykset
- Liite 3. Työntekijöiden ryhmähaastattelun runko

Ryhmä 1. Tarvitsee tukiasunnon tai asumisen tukemispalveluita. Ongelmana mahdollisesti vuokrat, asunnottomuus, puutteelliset asuintilat, häiriökäyttäytyminen

Oletko ollut asunnoton? Oletko tällä hetkellä? (ollut tilanteessa, jossa ei ole asuntoa)

Millaisia puutteita asumisessasi on nyt? (Esim. hygienia, ruoanlaitto mahdollisuudet)

Oletko koskaan asunut kunnan vuokra-asunnossa?

Millaisia asumisen kokemuksia(ongelmia) ollut? (Esim. vuokrat, siisteys, naapurit, meteli yms.) Positiivisia ja negatiivisia

Mikä on ollut pitkäaikaisin vuokrasuhteesi?

Omien asioiden hoitaminen: laskujen maksaminen, tukien/asunnon hakeminen? Auttaako joku? Tarvitsisiko apua?

Ennakko-odotukset tukiasumisesta?

Millaista apua toivoisi saavansa tukiasunnossa?

Ryhmä 2. Ollut tukiasunnossa, asuminen onnistunut

Kauanko asuit tukiasunnossa?

Tukitoimenpiteet, oliko vain asunto vai oikeasti asumisen tukemispalvelua / olisiko tarvinnut sellaista tukea?

Onko ollut tyytyväinen? Hyviä/Huonoja puolia

Mitä jäi kaipaamaan? Esim. asioiden hoitamisapua, omaa rauhaa, enemmän/vähemmän tukea? Osasiko esim. itse hakea asumistukea vai onko tarvinnut apua?

Tuntuuko, että opit tukiasunnossa asumisen taitoja? Itsestä huolehtiminen, asunnon siisteys, ruoanlaitto...

Onko tukiasunto auttanut elämänhallinnassa?

Onko asunto hyvällä sijainnilla?

Olisiko kaivannut tukea viikonloppuisin tai iltaisin?

Miten mennyt tukiasunnosta pois muuttamisen jälkeen? Kaipaisiko edelleen jonkinlaista tukea? Minkälaista?

Vinkkejä palvelun kehittämiseen?

Työntekijöiden ryhmähaastattelu, runko

- Millainen tilanne päihdeongelmaisilla mielestänne on asuntomarkkinoilla?
- Löytyykö kaikille heistä asunto?
- Voitteko kertoa päihdeongelmaisten tukiasumispalveluista Sodankylässä?
- Miten erilaiset asumisen ongelmat näkyvät teidän työssänne?
- Vievätkö edellä mainitut paljon aikaa työajastanne?
- Kuinka teidän mielestänne tukiasumispalveluita tulisi kehittää?